

NEMIS TILIGA INGLIZ TILIDAN O‘ZLASHGAN SO‘ZLARNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

LINGUISTIC FEATURES OF ENGLISH LOANWORDS IN THE GERMAN LANGUAGE

M.X.Baxorova

O‘Zmu Filologiya va tillarni o‘qitish(nemis tili)

4-kurs talabasi

Ilmiy rahbar: **Umarova Zamira**

O‘zMU o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur ilmiy ish nemis tiliga ingliz tilidan o‘zlashgan so‘zlarning nazariy asoslari va lingvistik xususiyatlarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda so‘z o‘zlashish tushunchasi, uning ijtimoiy va lingvistik sabablari keng yoritilib, o‘zlashma birliklarning til tizimidagi o‘rni va ahamiyati asoslab beriladi. Shuningdek, ingliz tilidan kirib kelgan so‘zlarning morfologik, semantik va fonetik xususiyatlari chuqur o‘rganilib, ularning nemis tiliga moslashuv jarayoni misollar orqali tahlil qilinadi.

Amaliy qismda Duden –” Das Herkunftswörterbuch” materiallari asosida inglizcha o‘zlashmalar tasniflanadi hamda ularning zamonaviy nemis tilidagi qo‘llanishi va funksional xususiyatlari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari inglizcha o‘zlashmalar nemis tilining leksik boyishini ta’minlab, yangi tushunchalarni ifodalashda muhim vosita bo‘lib xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Annotation: This research is devoted to the analysis of English loanwords in the German language, focusing on their theoretical foundations and linguistic characteristics. The study explains the concept of lexical borrowing, highlighting its social and linguistic causes, and discusses the role and significance of loanwords within the language system.

In addition, the morphological, semantic, and phonetic features of English borrowings are examined, with particular attention to their adaptation into German.

The practical part of the study is based on Duden – Das Herkunftswörterbuch, where English loanwords are classified and their usage in modern German is analyzed. The findings demonstrate that English borrowings significantly contribute to the enrichment of German vocabulary and serve as an important means of expressing new concepts.

Kalit soʻzlar: Nemis tili, ingliz tilidan oʻzlashgan soʻzlar, oʻzlashma leksika, lingvistik moslashuv, morfologik xususiyatlar, semantik oʻzgarish, fonetik moslashuv, terminologiya, globalizatsiya, Duden lugʻati.

Keywords: German language, English loanwords, lexical borrowing, linguistic adaptation, morphological features, semantic change, phonetic adaptation, terminology, globalization, Duden dictionary.

Globalashuv jarayoni zamonaviy tillarning rivojlanishiga kuchli taʼsir koʻrsatishi natijasida, ayniqsa, ingliz tili xalqaro aloqa vositasi sifatida koʻplab tillarga, jumladan nemis tiliga ham sezilarli darajada taʼsir koʻrsatmoqda. Bugungi kunda nemis tilining leksik tarkibida ingliz tilidan kirib kelgan oʻzlashma soʻzlar (Anglizismen) keng qoʻllanilmoqda.

Soʻz oʻzlashish — bu bir tildan boshqa tilga soʻzlarning kirib kelishi va oʻsha til tizimiga moslashish jarayonidir. Bu jarayon til rivojlanishining tabiiy qonuniyatlaridan biri hisoblanadi. Oʻzlashmalar odatda yangi tushunchalar, texnologiyalar yoki madaniy hodisalar paydo boʻlganda yuzaga keladi.

Nemis tilida ham oʻzlashmalar qadimdan mavjud boʻlib, lotin, fransuz va ayniqsa ingliz tillaridan kirib kelgan soʻzlar asosiy oʻrinni egallaydi. Ingliz tilidan kirgan soʻzlar zamonaviy hayotning barcha sohalarini qamrab olgan.

Oʻzlashish jarayonining asosiy sabablari quyidagilardan iborat:

* Globalizatsiya – xalqaro aloqa kuchayishi

- * Texnologik taraqqiyot – IT va internet sohasining ingliz tilida rivojlanishi
- * Madaniy ta’sir – kino, musiqa va media orqali ingliz tilining tarqalishi
- * Iqtisodiy omillar – xalqaro biznes va marketing tili sifatida ingliz tili

Lingvistik jihatdan esa nemis tili yangi tushunchalarni ifodalash uchun inglizcha soʻzlarni qabul qiladi, chunki bu jarayon tilni boyitadi va kommunikativ imkoniyatlarni kengaytiradi. Oʻzlashma soʻzlar til tizimida muhim rol oʻynaydi. Ular:

- yangi tushunchalarni ifodalaydi;

- lugʻat boyligini kengaytiradi;
- tilning dinamik rivojlanishini taʼminlaydi;
- xalqaro kommunikatsiyani osonlashtiradi;

Shu bilan birga, ayrim tilshunoslar ortiqcha oʻzlashmalar milliy tilning “tozaligi”ga ta’sir qilishi mumkinligini ham ta’kidlaydi. Ilm-fan va texnologiya sohasida ingliz tilidan kirgan terminlar juda koʻp:

Computer → Computer

Internet → Internet

Software → Software

Download → Downloaden

Bu soʻzlar nemis tilida deyarli oʻzgarishsiz qoʻllaniladi yoki kichik grammatik moslashuvga uchraydi. Morfologik jihatdan inglizcha oʻzlashmalar nemis tiliga moslashganda quyidagi oʻzgarishlar kuzatiladi:

1) fe’llarga nemis qoʻshimchalari qoʻshiladi: downloaden, googeln

2) otlar jins va koʻplik shakliga ega boʻladi: der Job – die Jobs
baʼzan soʻz tarkibi oʻzgaradi, lekin maʼno saqlanadi.

Bu jarayon soʻzlarning nemis grammatik tizimiga integratsiyasini koʻrsatadi. Semantik jihatdan ayrim soʻzlar maʼno kengaytiradi yoki torayadi:

Shop – faqat kichik doʻkon maʼnosida ishlatiladi

Event – maxsus tadbir maʼnosida qoʻllanadi

Fonetik jihatdan esa inglizcha talaffuz nemis fonetik tizimiga moslashadi. Masalan, Computer soʻzi nemischa urgʻu bilan talaffuz qilinadi. Inglizcha oʻzlashmalar quyidagi tematik guruhlariga boʻlinadi:

* Texnologiya: Computer, Internet, Smartphone

* Ijtimoiy hayot: Party, Event, Club

* Iqtisodiyot: Job, Manager, Marketing

*Madaniyat: Music, Show, Fashion

Strukturaviy jihatdan esa ular sodda, qoʻshma va hosila soʻzlarga ajratiladi. Bugungi kunda inglizcha oʻzlashmalar kundalik nutqda juda faol ishlatiladi. Ayniqsa yoshlar tili, reklama va ommaviy axborot vositalarida ularning ulushi katta. Bu holat nemis tilining dinamik rivojlanayotganini va global til taʼsiriga ochiqligini koʻrsatadi.

Tahlillarga koʻra, eng koʻp oʻzlashmalar IT va ijtimoiy media sohasiga tegishli. Bu soʻzlar tez tarqaladi va tez isteʼmolga kiradi. Masalan: like, share, post, chat kabi soʻzlar kundalik nutqqa kirib kelgan.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilidan nemis tiliga oʻzlashgan soʻzlar zamonaviy til rivojlanishining muhim komponentidir. Ular nafaqat leksik boylikni oshiradi, balki yangi tushunchalarni ifodalash imkonini ham beradi.

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, inglizcha oʻzlashmalar:

- morfologik jihatdan moslashadi

- semantik oʻzgarishlarga uchraydi

- fonetik jihatdan nemis tiliga yaqinlashadi
- zamonaviy kommunikatsiyada faol qo‘llaniladi

Shu bilan birga, Duden –” Das Herkunftswörterbuch” ma’lumotlari asosida bu jarayon tizimli va qonuniyatli ekanligi aniqlanadi.

Umuman olganda, ingliz tilidan kirib kelayotgan so‘zlar nemis tilining rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatib, uni yanada boy va global kommunikatsiyaga mos tilga aylantirmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR SONI

1. Dudenredaktion. Duden – Das Herkunftswörterbuch. 6. Auflage. Berlin: Dudenverlag, 2020. – 960 S
2. Dudenredaktion. Duden – Deutsches Universalwörterbuch. 9. Auflage. Berlin: Dudenverlag, 2019. – 2112 S.
3. Crystal, David. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. 3rd Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. – 506 p.
4. Algeo, John. The Origins and Development of the English Language. 6th Edition. Boston: Wadsworth, 2010. – 384 p.
5. Busse, Ulrich. Anglizismen im Deutschen: Einfluss und Entwicklung. Berlin: De Gruyter, 2015. – 312 S.
6. Ammon, Ulrich. Die deutsche Sprache in der Welt. Berlin/New York: De Gruyter, 2015. – 1180 S.
7. Nemis tilshunosligi bo‘yicha o‘quv qo‘llanmalar. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti, 2022. – 250 b.